

KARAKALPAK TÜRKÇESİ YAZI DİLİ

1924 yılından itibaren Karakalpak konuşma dili esas alınarak gazete ve edebiyat eserleri basılmaya başlanmıştır¹³. Kuzey ağızları esasında kurulan¹⁴ Karakalpak edebî dili hakkındaki ilk çalışmalar alfabe, terminoloji ve ilkokul kitaplarıyla ilgiliydi. 1924 yılında Karakalpak Özerk Bölgesi için reforme edilmiş Arap alfabesinin kullanımı kararı verilmiştir¹⁵. İlk gazete 1924'te bu alfabe ile çıkan *Miyetkeş Karakalpak*'tır. 1925 yılında aynı alfabe ile ders kitapları da basılmıştır: *Alibbä*, Taşkent 1925; *Egedeler Savatı*, Taşkent 1925. Aynı yıl Arap esaslı uygunlaştırılmış alfabenin yazım kuralları da tartışılmıştır¹⁶.

19 Temmuz 1927 tarihinde Awezov başkanlığında Latin esaslı yeni alfabe komitesi kurulur. Üç yıl yürürlükte kalan Arap esaslı alfabeden sonra 1927'de "Birleştirilmiş Alfabe" resmen tanınmış ve bütün teknik imkansızlıklara rağmen 1927-1928 öğretim yılında derslerde kullanılmaya başlanmıştır. Fakat bir yandan da eski alfabe ile dil ve folklor üzerine kitaplar basılmaya devam edilir: *Karakalpak Adebıyat Cıyıntığı*, Törtkül 1928. VCK NTA'nın Ocak 1928'deki ikinci toplantısından sonra çalışmalar hızlanmış, 1929 yılında her yerde yeni alfabe kullanılmaya başlanmıştır. Aynı yıl bu alfabe ile ilk ders kitapları basılır: E. Bakıy, *Kat-Tamı*, Törtkül 1929; *Karakalpak Alıpbesi*, Törtkül 1929; K. Ayımbet-ulu, V. Eralı-ulu, *Egedeler Savatı*, Törtkül 1929¹⁷. 1930'da Karakalpak resmî gazetesi % 50, dergilerse tamamen yeni alfabe ile çıkarılmıştır.

Yeni Alfabe Komitesi öncülüğünde; *Karakalpakşa Til Sabagı*, Törtkül 1930; *Kosuklar Cıynagı*, Törtkül 1930 ayrıca *Kızıl Karakalpagıstan* dergisinin ilk sayısı; D. Caksımuratov, *Egedeler Savatı*, Törtkül 1931; K. Ermanov, *Karakalpak Kızı*, Törtkül

¹³Baskakov, N.A., *Karakalpakskiy yazık II, Fonetika i morfologiya, çasti reçi i slovoobrazovanie*, Moskva 1952, s. 11-12.

¹⁴Nasırov, D.S., O.D. Dospanov, "Karakalpak dialektologiyasının geypara мәselelerine", *İssledovaniya po karakalpakskomu yazıku*, Nukus 1971, s. 65.

¹⁵Baldauf, I., a.g.e., s. 687.

¹⁶Baskakov, N.A., a.g.e., s. 12.

¹⁷Baskakov, N.A., a.g.e., s. 13.

1931 gibi kitaplar çıkarıldı. 1930 yılında Karakalpak Türkçesinin ağızlarını araştırmak amacıyla biri Kazak-SSR'e, diğeri Özbek-SSR'e olmak üzere iki ilmî seyahat düzenlenmiştir. Kazakistan'a giden heyetin başında S.E. Malov vardı. İki gruba ayrılan heyette Karakalpak ilim adamları da bulunuyordu. Çimbay, Kegeyli ve Tahtaköprü rayonları ağızlarını inceleyen ilk grup S.E. Malov ve T. Safiyeva'dan, Karaözek ve Koñirat rayonlarını inceleyen ikinci grup ise A.H. Devleta, T.E. Bekimbetova ve N.A. Baskakov'dan oluşuyordu. Bu seyahatlerin sonucunda Malov'un "Materialı dlya izuçeniya karakalpakskogo yazıka", E.D. Polivanov'un "Nekotorie fonetiçeskie osobennosti karakalpakskogo yazıka" adlı makaleleri yayınlandı.

1932'de *Karakalpak Tiliniñ Äddyudi* adlı kısa bir gramer yayınlandı. 1932 yılı Eylül ayında Törtkül'de ilk yazım konferansı yapıldı ve burada alınan kararlar doğrultusunda 1933 yılında Karakalpak Türkçesinin yeni yazım kuralları uygulamaya konuldu. N.A. Baskakov'un "Zameçaniya k proektam karakalpakskoy orfografii" adlı makalesinde bunlar tartışılmıştır. Bundan sonra 1932-1935 arasında yoğun bir biçimde ders kitaplarının çıkarılması sürdürülmüştür¹⁸: N. Abromov, N.A. Baskak-ulu, K. İbadulla-ulu, *Cas Öspürim, Elifbe*, Moskva 1933; N.A. Baskak-ulu, T.S. Sapa-ulu, *Karakalpak Ana Tili*, Moskova 1933; K.Erman-ulu, A.Kädirbay-Ulu, *Gramatiyke, Morfologiya*, Moskova 1934; K.Erman-ulu, Ş.Sattar-ulu, *Karakalpak Til Sabaklığı*, Moskova 1935 vd. 1938'de düzenlenen konferanslarla yazım konusunda projeler tartışılmış ve yayınlanmıştır: K. Ayımbet-ulu, "Karakalpak Tiliniñ caña imlasına proektı"; N.A. Baskakov, "Proekt ispravleniy i dopolneniy k orfografii karakalpakskogo yazıka", "Karakalpak Til Konferentsyasınıñ Vazıypaları Hakkında" vs.

1940 yılında Karakalpak Türkçesi için düzenlenen Rus yazısı esasındaki alfabe kullanılmaya başlanır. Bundan sonra da Karakalpak yazı dili, terminolojisi, folkloru vb. konusunda pek çok yayın çıkar, çalışmalar Özbek İlimler Akademisine bağlı olarak gerçekleştirilir.

¹⁸Baskakov, N.A., a.g.e., s. 15.